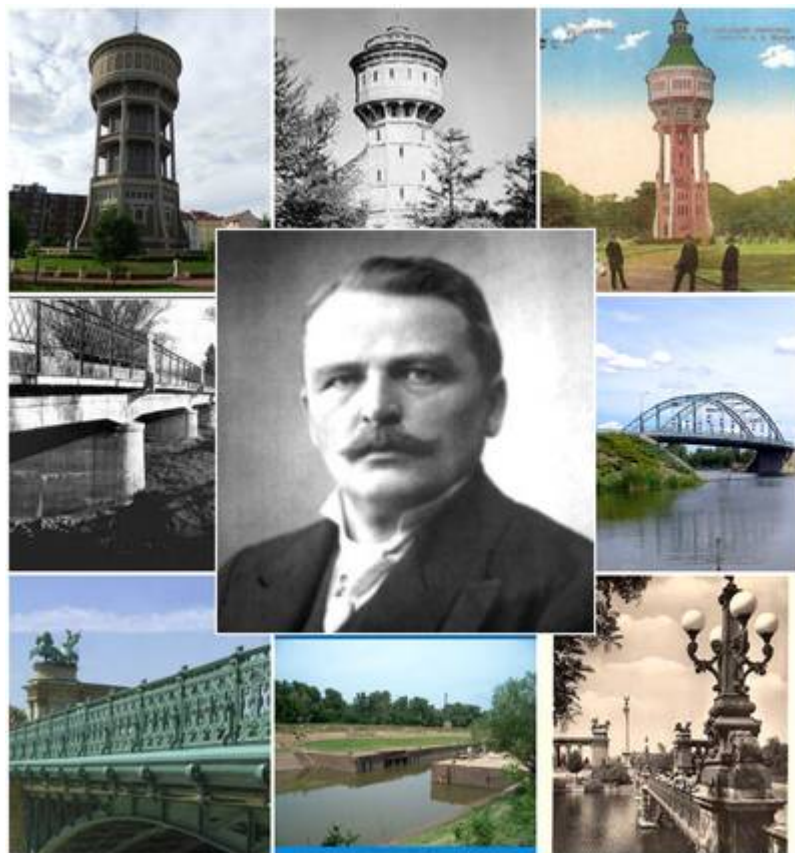

A 160 éve született Zielinski Szilárd víztornyai és vízügyi létesítményei

Készítette: Kiss Miklós

Budapest, 2020

©

160 évvel ezelőtt, 1860 májusában született vasbetonépítészet hazai úttörője: Zielinski Szilárd. A dolgozat ismerteti életét, munkásságát, alkotásait, foglalkozva a vízügyi létesítményekkel és kiemelve a látványos szegedi, margitszigeti, valamint a ma már nem létező kőbányai víztornyokat.

Tartalom

Dr. Zielinski Szilárd életútja	3
A Zielinski híd vasszerkezete	4
Ráckevei Árpád-híd	4
Kőbányai víztorony	5
Szegedi víztorony	6
Duzzasztó és hajózsilip (Bökény)	7
Margitszigeti víztorony	8
További vizes alkotásai	9
Emlékezete	10

1. Dr. Zielinski Szilárd életútja

1860 május elsején látta meg a napvilágot Mátészalkán. Édesapja: Stanislaus Zieliński, Lengyelországból emigrált Magyarországra. Édesanyja: Böhm Terézia. A pesti főreáltanodában, majd a budapesti műszaki egyetemen végezte tanulmányait, melyeken megszerzett tudását állami ösztöndíjjal nyugat-európai egyetemeken bővítette. Párizsban az Eiffel cégnél kezdett dolgozni. Hazatérve 1887-ben mérnöki vállalkozást kezdett melynek fő profilja a híd-és vasútépítés volt. Az eddig használatos fa - és vasszerkezetek helyett szorgalmazta a Nyugat-Európában megismert és az ott már alkalmazott vasbeton elterjesztését.

A világ nagyvárosaiban ekkor már egyre jobban növekedtek föld alatti metróvonalak, ezért Zielinski Szilárd is tervet készített a budapesti „Magyar Metropol Vasút” létrehozására.. Ezért a munkájáért 1897-ben – elsőként az országban – Zielinski Szilárdnak mérnök-doktori címet adományoztak. Ekkortól kapott katedrát a műszaki egyetem építészeti tanszékén.

1900-ban javaslatot nyújtott be a Mérnöki Kamara létrehozására. Javaslatát csak jóval később valósult meg. 1923. március 8-án jött létre a kamara. Első elnökének a korábbi javaslattevőt, dr. Zielinski Szilárdot választották. Tisztségét csak nagyon rövid ideig tölthette be, ugyanis gazdag életútja 1923. április 24-i halálával véget ért.

Alkotásai: hidak, vasutak, épületfödémek, víztornyok, vízügyi műtárgyak – néhány kivétellel – büszkén állnak szerte a Kárpát-medencében, az egykori Magyar Királyság területén, melyek közül csak néhány vizes vonatkozásával foglalkozik a dolgozat.

Első vasbeton alkotása: egy gyalogos aluljáró a kőbányai Új-köztemetőnél Budapest, X. kerületében.

2.1 A Zielinski-híd,vasszerkezete (Budapest, 1895–1896)

A budapesti Városliget egyik ékessége a mesterséges tó felett átívelő híd, – korábbi nevén Milleneumi-híd – amely mai nevét tervezője halálának 70. évfordulóján kapta.

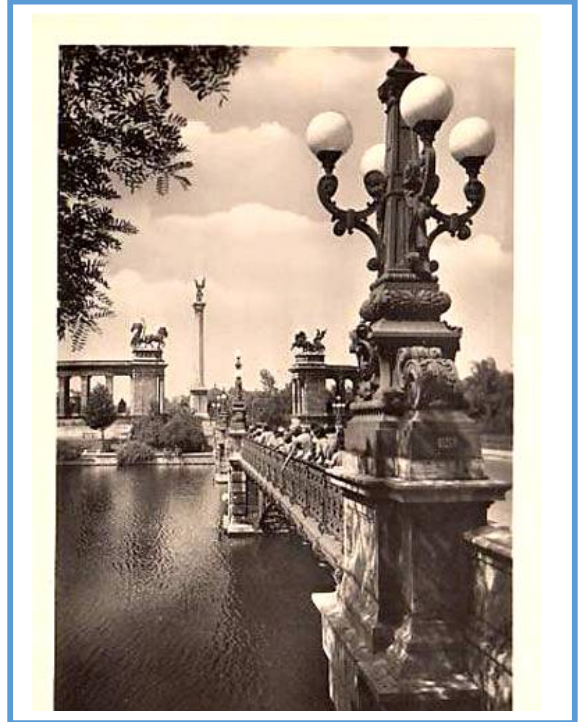

Az ezeréves ünnepségekre tervezett beruházások során írták ki a tervpályázatot, melyet Zielinski Szilárd és társai nyertek el.

A tervekért nem fizettek, de győztes megkapta az építés jogát.

A beton alapra faragott mészkőpillérreket állítottak. Díszes korláttal és lámpatestekkel ékesítették. Az utat vörösfenyő burkolattal látták el. A vasszerkezetet a Ganz-gyár készítette.

A hidat már többször – utoljára 2005-ben – felújították.

2.2 Ráckevei Árpád-híd (1897)

A híd a Soroksári-Duna-ág fölött köti össze a Csepel-szigetet a túlsó parti főúttal. Régebben itt egy fahíd állt. Zielinski alkotását, a háromcsuklós ívhidat 1897 szeptemberében avatták fel. Hosszúsága: 68,20 méter. A II. világháborúban felrobbantották. 1993-'94-ben felújították.

2.3 Kőbányai víztorony (1903)

Kőbánya fejlett iparának és lakosságának vízellátására létesült 1903-ban Zielinski tervezésében az ország első vasbeton víztornya.

Méretei voltak:

Medence térfogata: 350 m³

Belső átmérője: 10 méter

Töltésmagassága: 4,60 méter

A torony egy szépen gondozott közparkban állt a kőbányai Ihász utcában. Ezt a parkot később bekerítették, ma a Fővárosi Vízművek zárt telephelye.

Az évek múlásával a vízellátásban feleslegessé vált. A vízműtelep új medencéjének építése miatt 1968. december 23-án (az első pesti vízmű üzembe helyezésének 100 éves évfordulóján) felrobbantották.

2.4 Szegedi víztorony (1903-1904)

Szegeden, a Szent István téren magasodik a magyar víztorony-építészet egyik remeke, a szegediek által "Öreg Hölgynek" elnevezett, ma is üzemelő víztorony.

Méretei:

Medencetérfogat: 1000 m³

Magassága: 59,40 méter

Tartály belső átmérője: 15,10 m

Belsejében szikvízgyártási és fizikatörténeti állandó kiállítások tekinthetők meg. Kilátóteraszáról elének tárul a nagy árvíz után nagyszerűen megtervezett, újjáépített, mosolygó emberekkel, fiatalokkal teli város.

2.5 Duzzasztó és hajózsilip (Bökény, 1905 – 1907)

Európában elsőként épült 1905 és 1907 között ez a vasbeton szerkezetű folyami műtárgy Csongrád megyében, a Hármas-Körösön. Célja volt, hogy teherszállítású hajózási útvonalat biztosítson a Körösön Békésszentadrásig. A duzzasztóművet 35 méter hosszúságúra tervezte Zielinski, amelyben 350 db 4,64 méter hosszú vörösfenyő gerendatüskék alkották a gátat, amellyel 3,53 méter duzzasztási szintet értek el.

A hajózsilip 68 méter hosszúságúra és 10 méter szélességűre készült. A vasszerkezetű zsilipkapukat kézzel vezérelték. Akár 1000 tonnás uszályok is áthaladhattak a vízlépcsőn.

A teherszállítás a folyóról a század második felében fokozatosan áthelyeződött a közutakra, ezáltal a zsilip feleslegessé vált. A műtárgy műszaki állapota egyre romlott ezért 1987-ben üzemben kívül helyezték.

A bökényi zsilip emlékműve

2.6 Margitszigeti víztorony (1909 – 1911)

Budapest legszebb kertjének, a Margitszigetnek a vízellátását volt hivatott biztosítani a Ray Dezső által tervezett és Zielinski Szilárd kivitelezésében épült torony. Budapest legszebb, leglátványosabb víztornyát – a kor igényeinek megfelelően – a szecessziós stílusjegyek jellemzik. Üzembe helyezésekor kettős funkciót látott el: a vízellátás mellett kilátóként is működött.

1938-ban létesítették mellette a szabadtéri színházat. A II. világháborúban katonai szerepet töltött be, az ostrom idején komoly sérülések érték. Az ötvenes évek közepén, amikor a sziget vízellátó rendszere beintegrálódott a Fővárosi Vízművek vízálózatába a víztorony vízellátási feladata megszűnt. 1977 óta építészeti műemléknek nyilvánították. A '80-as években a medencét eltávolították és kívülről felújították. Azóta kilátóként, képzőművészeti kiállítóhelyként üzemel.

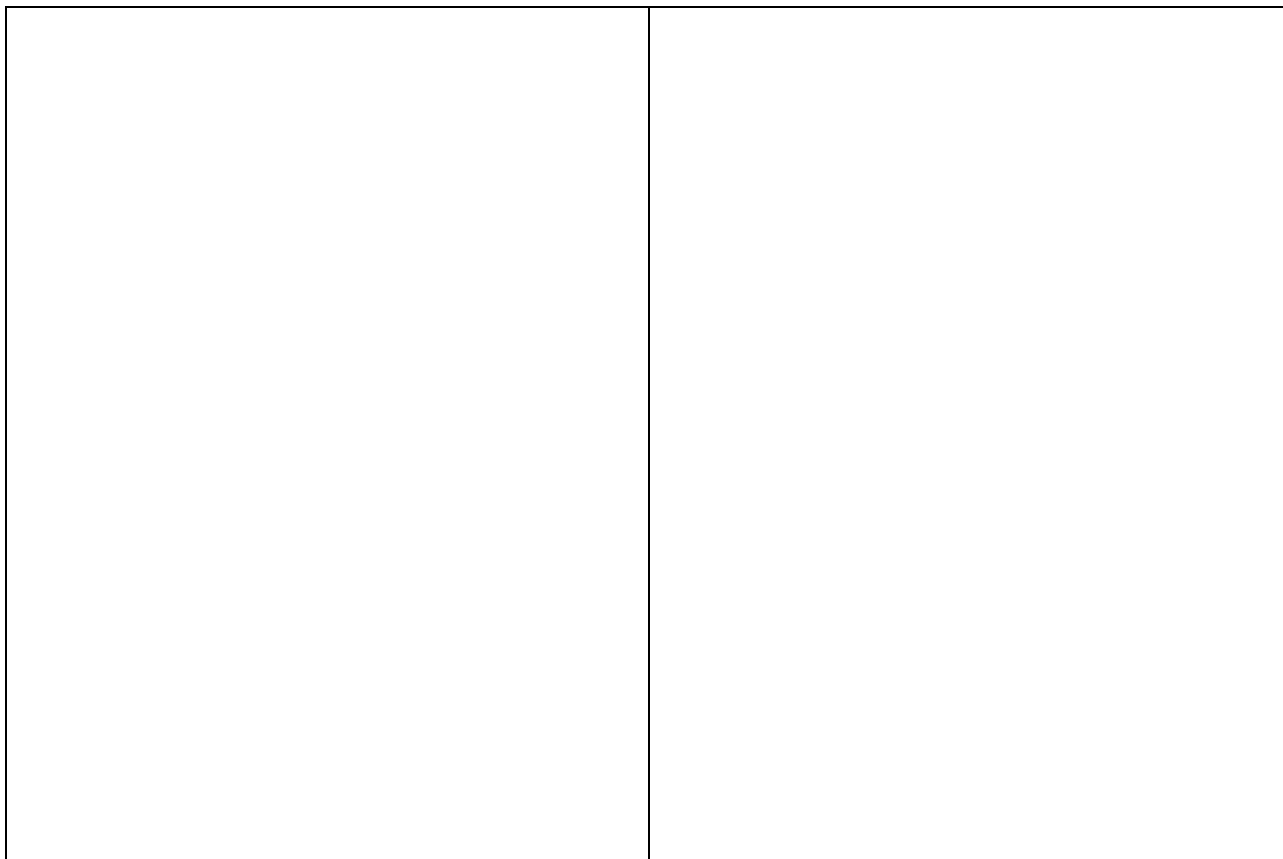
A torony adatai

Magassága	57 méter
Medence átmérője volt	13 méter
Medence térfogata volt	600 köbméter
Kúptető átmérője	13,2 méter
Kúptető magassága	8,5 méter
A főoszlopok szabad magassága	13,2 méter
A főoszlopok terhelése	22 tonna
Kupolaterem, 4. szinti kilátó magassága	33 méter
Lépcsőfokok száma a kupolateremig	152

2.7 További „vizes” alkotásai

<p>Víztorony Szolnokon</p> <p>Víztorony Belcsényben (Beocsin, Szerbia)</p> <p>250 m hosszú vasúti híd Máriaradnán (Radna, Románia) a Maros felett</p> <p>210 m hosszú négynyílású híd a Temes felett Örményesen</p> <p>200 m hosszú közúti híd a Vág felett Nagy-bittsén (Nagybiccse, Szlovákia)</p> <p>145 m hosszú, háromnyílású híd Apátfalván a Maros felett</p> <p>105 m hosszú közúti Csengerben a Szamos felett</p> <p>100 m hosszú közúti Tisza-híd Nagybocksón (Velikij Bicskiv, Ukrajna)</p> <p>40 méteres vasúti híd Busócon (Busovce, Szlovákia) a patak felett</p>	<p>Maros hidak Magyarcsanádon</p> <p>Zala-híd Kustvány és Kehida között</p> <p>Trencsényi (Trencin, Szlovákia) közúti híd a Vág felett</p> <p>Ártéri-híd a Mura folyón Letenyénél</p> <p>Kisvasúti patak-hidak, felüljárók szerte az országban</p> <p>Zala-híd Andrásidán</p> <p>Tervek a Széchenyi Lánchíd átépítésére</p> <p>Lánchíd tervezése a Nis folyó felett Nis városában (Szerbia)</p> <p>Fiumében (Rijeka, Horvátország) kikötői elevátor</p>
---	---

Zala-híd Kehida és Kustvány között

3. Emlékezete

Az utókor méltóképp őrzi Zielinski Szilárd emlékét.

Víztorony Budapesten

Margitszigeten róla elnevezett sétány és mellszobor

Mellszobor Mátészalkán (Zielinski Tibor alkotása)

Víztorony Szegeden

Mellszobor Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem kertjében

Mellszobor Szegeden a Szent István téren, a víztorony oldalában

Síremlékét a Fiumei úti Sírkertben láthatjuk.

Egykori, lakóházánál, a Budapest XI. kerület, Budafoki út 4. sz. alatt épület falán emléktáblát emeltek tiszteletére.

Hatalmas életműve emlékére a Magyar Mérnöki Kamara 2000-ben Zielinski Szilárd-díjat alapított.

Források:

Dr. Zielinski Szilárd emlékezete (emlékbeszéd). A Magyar Mérnök- és Építész Egylet Közlönye, LXII. kötet 21-22. szám

Hidak a Városligetben II.) Zuglói Lapok, XXV. évf. 17. sz.

Hídjaink: A római örökségtől a mai óriásokig. Budapest: Közlekedésfejlesztési koordinációs Központ. 2007. 48. o.

Kiss László, Kiszely Gyula, Vajda Pál: Magyarország ipari műemlékei. Budapest, 1981

Mihailich Győző, Haviár Győző: A vasbetonépítés kezdete és első létesítményei Magyarországon. Budapest, 1966

egykor.hu

kvte.hu

kitervezte.hu

sideplayer.hu

szentesinfo.hu

vizinform.hu

wikipedia.org